

Pravice intelektualne lastnine in uspešnost podjetij v EU

Analitično poročilo na ravni podjetij, februar 2021

Povzetek

Povzetek

Ena od nalog Evropskega opazovalnega urada za kršitve pravic intelektualne lastnine, ki je del Urada Evropske unije za intelektualno lastnino (EUIPO), je zagotavljati z dokazi podprte podatke o učinku, vlogi in javnem mnenju glede intelektualne lastnine v gospodarstvu Evropske unije (EU). Opazovalni urad za uresničevanje tega cilja izvaja program socialno-ekonomskih študij.

Podobno strateški načrt Evropskega patentnega urada (EPO) za leto 2023 daje prednost izvajanju gospodarskih študij, da bi se zadostilo čedalje večjemu povpraševanju deležnikov po večji ozaveščenosti o vplivu evropskega patentnega sistema in njegovega razvoja.

Leta 2013 sta urada objavila skupno študijo, v kateri sta ocenila, koliko gospodarske panoge, v katerih se intenzivno uporabljajo različne vrste pravic intelektualne lastnine (PIL), skupaj prispevajo h gospodarstvu EU kot celote in gospodarstvom posameznih držav članic. Študija je bila posodobljena leta 2016 in nato še leta 2019. V skladu z glavnimi ugotovitvami v izdaji iz leta 2019 so panoge, v katerih se pravice intelektualne lastnine intenzivno uporabljajo, prispevale 29 % zaposlitev in 45 % BDP v EU, pri čemer sta se deleža glede na študijo iz leta 2016 povečala.

To poročilo je nadaljnja študija, v kateri se podrobneje proučuje vloga pravic intelektualne lastnine, in sicer z analizo velikega reprezentativnega vzorca več kot 127 000 evropskih podjetij za primerjavo gospodarske uspešnosti podjetij, ki uporabljajo pravice intelektualne lastnine, in podjetij, ki jih ne. Leta 2015 je EUIPO (takrat znan pod imenom UUNT) objavil podobno študijo, ki je pokazala, da imajo podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, višje prihodke na zaposlenega in izplačujejo višje plače kot podjetja, ki jih nimajo. Sedanja skupna študija EPO/EUIPO je posodobitev študije urada EUIPO iz leta 2015 z izboljšanimi podatki in metodologijo. V nasprotju s predhodno študijo, ki je temeljila na podatkih iz 12 držav članic, nova študija vključuje podatke podjetij iz vseh 27 držav članic in Združenega kraljestva.¹

Med pravicami intelektualne lastnine, ki so vključene v študijo, so **patenti, blagovne znamke in modeli** (in vse njihove kombinacije). Avtorske pravice, žlahtniteljske pravice in geografske označbe, ki so bile del študij na ravni industrije, zaradi svoje narave tukaj niso zajete.² Po drugi strani pa ta študija vključuje evropske in nacionalne pravice intelektualne lastnine, kar pomeni znatno povečanje nabora podatkov, in zagotavlja celovit pregled nad portfeljem pravic intelektualne lastnine vsakega podjetja, tako evropskim kot nacionalnim.

Podatki o portfelju pravic intelektualne lastnine posameznih podjetij so bili usklajeni z informacijami iz komercialne podatkovne zbirke ORBIS. Ta podatkovna zbirka vključuje finančne in druge informacije o milijonih evropskih podjetij, zbrane iz uradnih dokumentov in računovodskih poročil, ki so jih podjetja vložila v poslovne registre držav članic EU. V študiji so uporabljene finančne in druge informacije o podjetjih, ki so registrirana kot uradni lastniki patentov, blagovnih znamk in/ali modelov. Nekatera podjetja, ki so del večje skupine, morda niso uradni lastniki pravic intelektualne lastnine (uradno lastništvo ima lahko njihov sedež), vendar lahko pravice intelektualne lastnine pri svojih poslovnih dejavnostih še vedno uporabljajo.

¹ Združeno kraljestvo je 31. januarja 2020 izstopilo iz EU. Vendar ta študija zajema obdobje 2007–2019, v katerem je bilo Združeno kraljestvo država članica, zato so vključeni tudi podatki o podjetjih iz Združenega kraljestva.

² Avtorske pravice niso vedno registrirane, geografskih označb pa ne registrirajo posamezna podjetja, zato podatki o lastništvu teh pravic intelektualne lastnine na ravni podjetij ne obstajajo. Žlahtniteljske pravice so predmet ločenega raziskovalnega projekta pri uradu EUIPO.

Gospodarsko uspešnost podjetja je mogoče ocenjevati na več načinov. Zaradi pomanjkanja podatkov in potrebe po istovrstnih primerjavah (da se izloči vpliv velikosti podjetja na statistične rezultate) je bil za **glavni kazalnik uspešnosti podjetja** izbran „**prihodek na zaposlenega**“.

Nabor podatkov je bil oblikovan tako, da je vzorec reprezentativen za splošne populacije podjetij v EU. To omogoča primerjavo uspešnosti podjetij, ki so lastniki pravice intelektualne lastnine, s podjetji, ki to niso, obenem pa tudi nadzor nad pomembnimi dejavniki, kot so država, sektor ali velikost podjetja. Kolikor nam je znano, je obseg nabora podatkov precej večji od obsega katerega koli drugega tovrstnega vira podatkov, ki je zdaj na voljo, kar zagotavlja dovolj velik vzorec za oblikovanje zanesljivih in reprezentativnih zaključkov.

V študiji niso navedena priporočila glede politike, saj to ni njen namen. Namesto tega zagotavlja dokaze, ki jih lahko oblikovalci politike uporabljajo pri svojem delu, in je podlaga za ozaveščanje evropskih državljanov o intelektualni lastnini, zlasti v malih in srednjih podjetjih.

Metodologija

Podatki so bili analizirani z metodama dveh vrst.

Najprej so bili zbrani **opisni statistični podatki** za ponazoritev razlik med lastniki in nelastniki pravic intelektualne lastnine v smislu gospodarskih značilnosti. Razlike so se preskusile za opredelitev statistične značilnosti. Rezultati te analize so predstavljeni v poglavju 4.

V poglavju 5 so navedene ugotovitve **ekonometrične analize** podatkov. Ta omogoča poglobljeno proučitev povezave med lastništvom pravic intelektualne lastnine podjetij in njihovo gospodarsko uspešnostjo. Čeprav na podlagi razpoložljivih podatkov ni mogoče dokazati vzročnosti v strogem pomenu besede, ekonometrična analiza raziskovalcem omogoča upoštevanje učinka več dodatnih dejavnikov, ki vplivajo na gospodarsko uspešnost, in „izolacijo“ povezave med lastništvom pravic intelektualne lastnine in uspešnostjo podjetja. Rezultati analize jasno kažejo na obstoj sistematične in pozitivne povezave med lastništvom pravic intelektualne lastnine in gospodarsko uspešnostjo na ravni posameznih podjetij.

Ključne ugotovitve

V preglednici E1 so povzete glavne finančne spremenljivke in spremenljivke podjetij, zajetih v vzorcu, za zadnja leta.

Preglednica E1: Povprečne vrednosti izbranih spremenljivk glede na lastništvo pravic intelektualne lastnine, 2015–2018

		Število zaposlenih	Prihodek na zaposlenega (000 EUR/leto)	Plače na zaposlenega (000 EUR/leto)
Podjetja, ki niso lastniki PIL		5,1	148,6	29,8
Lastniki PIL	Vse PIL	13,5	178,6	35,6
	razlika v % v primerjavi z lastniki	163,8 %	20,2 %	19,3 %
	Lastniki patentov	28,7	202,4	45,5
	razlika v % v primerjavi z lastniki	460,1 %	36,3 %	52,6 %
	Lastniki blagovnih znamk	13,5	179,6	35,0
	razlika v % v primerjavi z lastniki	164,3 %	20,9 %	17,4 %
	Lastniki modelov	29,1	196,3	38,7
	razlika v % v primerjavi z lastniki	467,9 %	32,2 %	29,7 %

Opomba: Številke so podane na podlagi razpoložljivih podatkov iz proučevanja 127 199 podjetij. Vse razlike so statistično značilne z enoodstotno stopnjo tveganja. Skupina „vsi lastniki pravic intelektualne lastnine“ je opredeljena kot skupina podjetij, ki imajo v lasti vsaj en patent, blagovno znamko ali model ali katero koli kombinacijo navedenih pravic. Skupine „lastniki patentov“, „lastniki blagovnih znamk“ in „lastniki modelov“ so opredeljene kot skupine podjetij, ki imajo v lasti vsaj eno od zadevnih pravic intelektualne lastnine. Ker imajo številna podjetja v lasti kombinacije teh treh pravic intelektualne lastnine, se lastniki različnih pravic intelektualne lastnine prekrivajo.

Kot je razvidno iz preglednice E1, so podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, običajno večja od podjetij, ki teh pravic nimajo, kot je bilo ocenjeno na podlagi števila zaposlenih (v povprečju 13,5 v primerjavi s 5,1). Zato so merila gospodarske uspešnosti, kot so prihodek, dobiček in plače, izražena na zaposlenega.

Podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, imajo tako v povprečju za 20 % večji prihodek na zaposlenega v primerjavi s podjetji, ki teh pravic nimajo. Glede na posamezne pravice intelektualne lastnine je povečanje povprečne uspešnosti, ki ga dosegajo podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, 36-odstotno za patente, 21-odstotno za blagovne znamke in 32-odstotno za modele.

Iz preglednice E1 je prav tako razvidno, da podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, v povprečju izplačujejo za 19 % višje plače kot podjetja, ki teh pravic nimajo. Največji učinek je povezan z lastništvom patentov (53 %), sledijo pa jim modeli (30 %) in blagovne znamke (17 %). V smislu prihodkov na zaposlenega in izplačanih plač so patenti v primerjavi z blagovnimi znamkami in modeli vrsta pravic intelektualne lastnine, ki v povprečju prinaša največje koristi za podjetja in njihove zaposlene. To je prav tako skladno z rezultati prejšnje študije o prispevku intelektualne lastnine (EPO/EUIPO, 2019) na ravni panog, v kateri je bil obravnavan prispevek gospodarskih panog, v

katerih se intenzivno uporabljajo pravice intelektualne lastnine, h gospodarstvu EU, in sicer v smislu bruto domačega proizvoda, zaposlenosti, plač in mednarodne trgovine. V tej študiji je bilo ugotovljeno, da se v gospodarskih panogah, v katerih se intenzivno uporabljajo patenti, izplačujejo tudi najvišji dodatki k plačam.

Preglednica E2 kaže, da se pravice intelektualne lastnine intenzivno uporabljajo v naslednjih sektorjih: sektor informacijskih in komunikacijskih dejavnosti, v katerem ima pravice intelektualne lastnine v lasti 18 % podjetij, sledijo pa mu predelovalne dejavnosti, v katerem ima pravice intelektualne lastnine v lasti 14 % podjetij, in druge dejavnosti (14 %). Podjetja za poklicne storitve (strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti) so na področju pravic intelektualne lastnine prav tako dobro zastopana (pravice intelektualne lastnine ima v lasti 13 % takih podjetij).

Glede na to, da so velika večina družb, zajetih v vzorcu, (kot tudi v populaciji evropskih podjetij) mala in srednja podjetja, je splošna porazdelitev lastnikov pravic intelektualne lastnine med državami podobna rezultatom za mala in srednja podjetja. Lastniki pravic intelektualne lastnine so najverjetneje podjetja z Malte, iz Portugalske, s Cipra, iz Nemčije, Avstrije, Španije, Francije, Poljske in Združenega kraljestva. V teh državah ima v lasti vsaj eno od treh pravic intelektualne lastnine več kot 10 % vseh malih in srednjih podjetij.

Preglednica E2: Prvih 10 kategorij NACE³ po lastništvu pravic intelektualne lastnine

Področje NACE	Lastništvo PIL (%)
J: Informacijske in komunikacijske dejavnosti	17,67
C: Predelovalne dejavnosti	14,42
S: Druge dejavnosti	14,4
M: Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	12,97
N: Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	10,66
E: Oskrba z vodo; ravnanje z odplakami in odpadki; saniranje okolja	9,6
G: Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil	8,95
D: Oskrba z električno energijo, plinom in paro	5,9
L: Poslovanje z nepremičninami	5,75
I: Gostinstvo	5,51

Opomba: Preglednica prikazuje delež lastnikov pravic intelektualne lastnine v celotni populaciji podjetij, ki predstavljajo posamezno področje NACE. Prikazana so samo področja NACE s 100 ali več podjetij v vzorcu.

³ Leta 1970 je bila vzpostavljena klasifikacija gospodarskih dejavnosti, imenovana NACE („Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne“), ki jo uporablja Evropska komisija. Njena sedanja pravna podlaga je Uredba (ES) št. 1893/2006 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 20. decembra 2006 o uvedbi statistične klasifikacije gospodarskih dejavnosti NACE Revizija 2.

Ekonometrična analiza, predstavljena v poglavju 5, omogoča ločitev učinka lastništva pravic intelektualne lastnine od drugih dejavnikov, kot so velikost podjetja ali države in sektorji, v katerih podjetje deluje. Rezultati, povzeti v preglednici E3 spodaj, potrjujejo pozitivno povezavo med lastništvom pravic intelektualne lastnine in gospodarsko uspešnostjo, pri čemer so prihodki na zaposlenega pri lastnikih pravic intelektualne lastnine za 55 % višji kot pri tistih, ki nimajo v lasti nobene tovrstne pravice. To je mogoče šteti za enega od glavnih rezultatov te študije.

Analiza poleg tega kaže, da je ta povezava zlasti izrazita pri malih in srednjih podjetjih (MSP).⁴ Mala in srednja podjetja, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, imajo za 68 % večji prihodek na zaposlenega kot tista, ki teh pravic nimajo. Čeprav večina malih in srednjih podjetij v Evropi nima v lasti pravic intelektualne lastnine, pa imajo tista, ki te pravice imajo, bistveno večji prihodek na zaposlenega. V primeru velikih podjetij je prihodek na zaposlenega pri lastnikih pravic intelektualne lastnine za 18 % večji kot pri nelastnikih teh pravic. Analiza kaže, da ima pravice intelektualne lastnine v lasti skoraj šest od desetih velikih podjetij v Evropi, vendar je povezava z večjim prihodkom na zaposlenega manj izrazita kot pri malih in srednjih podjetjih.

Preglednica E3: Glavni rezultati ekonometrične analize

	Razlika v prihodku na zaposlenega pri lastnikih pravic intelektualne lastnine v primerjavi z nelastniki pravic intelektualne lastnine
Velika podjetja	+18 %
MSP	+68 %
Skupaj	+55 %

Opomba: Na podlagi proučevanja skupno 120 983 podjetij. Vse razlike so statistično značilne z 99-odstotno stopnjo zaupanja.

Ekonometrična analiza iz poglavja 5 nadalje kaže, da je izboljšanje uspešnosti podjetja odvisno od vrste in kombinacije pravic intelektualne lastnine. Največje povečanje prihodkov na zaposlenega je povezano z lastniki kombinacij blagovnih znamk in modelov ter lastniki kombinacij patentov, blagovnih znamk in modelov, pri čemer je povečanje uspešnosti 63-odstotno oziroma 60-odstotno. Lastniki samo patentov imajo za 43 % višje prihodke na zaposlenega, lastniki samo blagovnih znamk za 56 %, lastniki samo modelov za 31 %, lastniki patentov in blagovnih znamk za 58 % ter lastniki patentov in modelov za 39 %.

Razprava in sklepi

Analiza, predstavljena v tej študiji, potrjuje obstoj močne in pozitivne povezave med lastništvom različnih vrst pravic intelektualne lastnine in uspešnostjo podjetij, kot je bila ocenjena na podlagi prihodkov na zaposlenega in povprečnih izplačanih plač. Ta ugotovitev je v skladu s predhodno študijo iz leta 2015, študijami o prispevkih intelektualne lastnine na ravni panog in študijo iz leta 2019 o hitro rastočih podjetjih, v katerih je bilo ugotovljeno pozitivno razmerje med dejavnostjo podjetja na področju pravic intelektualne lastnine in verjetnostjo doseganja visoke rasti v naslednjih letih (EPO/EUIPO, 2019).

⁴ V členu 2 Priloge k Priporočilu Komisije 2003/361/ES z dne 6. maja 2003 o opredelitvi mikro, malih in srednje velikih podjetij so mala in srednje velika podjetja opredeljena kot podjetja, ki zaposlujejo manj kot 250 oseb in dosega letni promet v višini največ 50 milijonov EUR in/ali katerih letna bilanca stanja skupno ne preseže 43 milijonov EUR.

Kot pri vsaki statistični analizi je treba te rezultate razlagati previdno. Rezultati niso neizpodbiten dokaz, da bo spodbujanje podjetij k večji uporabi pravic intelektualne lastnine privedlo do povečanja njihove uspešnosti. Študija kaže na pozitivno povezavo med podjetji, ki imajo v lasti pravice intelektualne lastnine, in njihovo uspešnostjo (kot je bila ocenjena na podlagi prihodkov na zaposlenega). Dejansko je mogoče povezavo med lastništvom pravic intelektualne lastnine in uspešnostjo podjetja razložiti na več načinov, ki pa jih na podlagi razpoložljivih podatkov v tej analizi ni mogoče razložiti.

Pozitivna povezava med lastništvom pravic intelektualne lastnine in gospodarsko uspešnostjo je zlasti pomembna za mala in srednja podjetja. Obenem ima eno od treh pravic intelektualne lastnine, vključenih v študijo, v lasti manj kot 9 % malih in srednjih podjetij v vzorcu. Vzroki za nizko stopnjo uporabe so raziskani v raziskavi urada EUIPO o evropskih malih in srednjih podjetjih (EUIPO, 2019). Ta študija (in njena prejšnja izdaja iz leta 2016) je pokazala, da ovire, s katerimi se srečujejo mala in srednja podjetja, vključujejo pomanjkanje znanja o pravicah intelektualne lastnine, prepričanje, da so postopki registracije zapleteni in dragi, ter visoke stroške uveljavljanja teh pravic, kar je za mala in srednja podjetja veliko breme (EUIPO, 2017). Ob upoštevanju teh ugotovitev in pomena malih in srednjih podjetij v evropskem gospodarstvu si Evropski patentni urad in urad EUIPO v okviru strateškega načrta Evropskega patentnega urada za leto 2023, strateškega načrta urada EUIPO za leto 2025 prek njegovega programa za mala in srednja podjetja ter strategije Evropske komisije za mala in srednja podjetja, oblikovane v začetku leta 2020 (EK, 2020), prizadevata sprejeti ukrepe, s katerimi bi obravnavali te težave in evropskim malim in srednjim podjetjem omogočili, da bi v celoti izkoristila svoje inovacije in intelektualno lastnino.